Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
MTK-Varsinais-Suomi ry

Kirjallinen asiantuntijalausunto

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta, asunto- ja ympäristöjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp)

Teema: Mitä toimia on TAE:n pääluokassa 35, jotka edistäisivät Saaristomeren poistamista HELCOMin ns. hot spot -listalta (hallituksen tavoite 2027) ja mikä niiden kustannus on?

MTK ja MTK-Varsinais-Suomi pitävät Saaristomeri-ohjelmaa ja sen tavoitetta vähentää Saaristomeren valuma-alueen maatalouden ravinnekuormitusta niin, että alue saadaan pois HELCOMin pahimpien kuormittajien hot spot -listalta tärkeänä. Järjestöt haluavat myös omilla toimillaan tukea tavoitteen saavuttamista.

Saaristomeren valuma-alueen viljelijät ovat tehneet pitkään vesiensuojelutyötä, ja alueella on toteutettu useita maatalouden vesiensuojelua edistäviä hankkeita. Merkittävästä vesiensuojelutyöstä huolimatta toimenpiteiden vaikutus Saaristomeren tilan paranemisena näkyy valitettavan hitaasti. Syitä tähän on monia. Saaristomeren sisäiset ravinnevarat ylläpitävät rehevöitymistä. Valuma-alueen pelloilla on paikoin huomattavan korkeita fosforipitoisuuksia, joiden aleneminen vie aikaa jopa vuosikymmeniä, vaikka lohkoilla ei käytettäisi enää lainkaan fosforilannoitteita. Alueella on muutamia kotieläintuotannon keskittymiä, joissa lantafosforia kertyy kasvien tarvetta enemmän. Toisaalta on alueita, joissa lantafosforia kertyy tarvetta vähemmän. Ilmastonmuutoksen vaikutus näkyy alueella lisääntyneinä talvisateina ja kesän kuivuusjaksoina ja vaikutus tullee voimistumaan. Tämä lisää typen ja fosforin huuhtoutumisriskiä. Jatkossa kustannustehokkaita ja entistä tarkemmin kohdennettuja vesiensuojelutoimia tarvitaan entistä enemmän.

Jotta osataan tehdä tehokkaita toimia, tarvitaan pitkäkestoista kentällä tehtyä tutkimusta toimenpiteiden vaikuttavuuden selvittämiseksi. Lisäksi alueella toteutettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta pitää seurata kattavalla jatkuvatoimisella vesistöjen kuormitusseurannalla. Pääluokka 30 sisältää Luonnonvarakeskuksen rahoituksen. On tärkeää, että Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa vesiensuojelun toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta sekä viljelijöiden että hallinnon tueksi.

Maatalouden kehittämisohjelmaan kuuluva ympäristökorvausjärjestelmä on keskeinen väline maatalouden vesiensuojelutoimenpiteiden edistämiseen ja kustannusten kattamiseen. Vuosi 2022 on siirtymäkautta, jolloin jatketaan ohjelmakauden 2014–2020 toimenpiteitä. Rahoituksen säilyttäminen nykyisellä tasolla on tarpeen, jotta toimenpiteiden toteuttamista ei tarvitse rajoittaa. Maaseudun kehittämisohjelmaan kuuluu myös Neuvo 2020 -neuvontajärjestelmä, jonka kautta tilat saavat neuvontaa mm. ympäristötoimien toteuttamiseen. Järjestelmän rahoitus on turvattava.

Vesiensuojelun tehostamiseksi tarvitaan myös erilaisia investointeja. Näitä on tuettu toimenpiteestä riippuen ympäristön tilaa parantavien investointien (mm. multaavat lannanlevityslaitteet), ei-tuotannollisten investointien (mm. kosteikot) ja maatalouden investointitukien (mm. salaojitus) kautta. Jotta investointeja voidaan tehdä, on varmistettava näiden tukimuotojen rahoituksen säilyminen vähintään entisellään.

Maatalouden vesiensuojelu alkaa maan hyvästä kasvukunnosta, jonka tärkeä osatekijä on maan toimiva vesitalous. Maamme pelloilla salaojitukset lähestyvät käyttöikänsä päätepistettä eikä tarvittavia uusintaojituksia ole tehty tarvittavaa määrää. Myös peruskuivatuksessa on huomattavasti korjattavaa. On tärkeää, että

vesitaloudellisiin hankkeisiin varataan tulevina vuosina huomattavasti rahoitusta sekä kannustetaan viljelijöitä hankkeiden toteuttamiseen mm. luonnonmukaista vesirakentamista hyödyntäen. Saaristomeren valuma-alueella, jossa alkukesän kuivuus haittaa usein kasvien kasvua, on vesien poisjohtamisen lisäksi varauduttava kasteluveden varastointiin hankkeita toteutettaessa.

Parhaillaan on käynnissä tulevan ohjelmakauden toimenpiteiden suunnittelu. Suomessa maatalouspolitiikan välineillä toteutetut ympäristötoimenpiteet ovat olleet perinteisesti vesiensuojelupainotteisia. Jatkossa ilmastotoimien merkitys kasvaa. On kuitenkin tärkeää, että samanaikaisesti pystytään huolehtimaan vesiensuojelutavoitteiden saavuttamisesta ja toimenpiteiden rahoituksesta. Vielä tänä vuonna valtioneuvoston hyväksyttäväksi tulevat uudet vesienhoitosuunnitelmat (2022–2027) perustuvat maatalouden osalta pitkälti ympäristökorvausohjelmaan ja ekojärjestelmään kaavailtuihin toimenpiteisiin ja rahoitukseen. Nykyisessä ympäristökorvausjärjestelmässä suojavyöhykkeiden toteutusta ja talviaikaisen kasvipeitteisyyden lisäämistä tuetaan korkeammalla tukitasolla ns. kohdentamisalueella, johon myös Saaristomeren valuma-alue kuuluu. Lausunnolla olleessa CAP-strategialuonnoksessa ei vesiensuojeluun kuitenkaan enää esitettä kohdentamista. MTK esitti lausunnossaan, että eri ympäristötoimenpiteitä tulisi kohdentaa tarpeen mukaan alueellisesti.

Kiertotalouden edistäminen on tärkeä osa maatalouden vesiensuojelua. Mitä tarkemmin lannan ravinteet päätyvät kasviravinteiksi, sitä enemmän niillä pystytään korvaamaan mineraalilannoitteita. Biokaasutusta esitetään usein ratkaisuna ravinneongelmaan alueilla, joissa lannan ravinteita kertyy alueen kasvintuotannon tarvetta enemmän. Biokaasutus on tärkeää osa bioenergian tuotantoa, mutta sellaisenaan se ei ole ratkaisu ravinneylijäämään. Biokaasuprosessiin syötetyn lannan ja muiden raaka-aineiden ravinteet ja hajoamatta jäänyt orgaaninen aines päätyy käsittelyjäännökseen (mädäte), jota voidaan käyttää sellaisenaan kasvien ravinnelähteenä. Alueilla, joilla ravinteita on liikaa, tulisi käsittelyjäännös jatkoprosessoida väkevöidyiksi, kuljetettaviksi ja laajalle alueelle markkinoitaviksi kierrätysravinnevalmisteiksi. Lantaa voidaan prosessoida kierrätysravinnevalmisteiksi myös muilla keinoin, ja tukea kierrätyksen edistämiseen tuleekin ohjata erityyppisiin ratkaisuihin.

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman jatkaminen vuonna 2022 on tarpeen. Jotta hyviä tuloksia tuottaneet kokeilut tai muut innovaatiot johtavat myös käytännön toimiin, on huolehdittava, että investointituilla pystytään tukemaan toteutusta. Hallitusohjelmaan ja kansalliseen biokaasuohjelmaan kirjattu biokaasun tuotantoketjun kannattavuutta edistävä ravinnekiertokorvaus on ollut pitkään valmistelussa MMM:ssä, mutta valmistelu on kohdannut useita haasteita mm. valtiontuen suuntaviivoista johtuen. Koska tuen tavoitteena on edistää lannan ravinteiden kuljetusta pois alueelta, jossa ravinteita on paljon, olisi tuesta hyötyä myös Saaristomeren valuma-alueella. Valmistelua on jatkettava toimivan tukimallin löytämiseksi ja varmistettava rahoitus tuen laajamittaiseen käyttöönottoon.

Maatalouden kannattavuus on ollut pitkään heikkoa ja on nyt kriisiytynyt tuotantopanosten voimakkaan hinnannousun seurauksena. Tämä johtaa osalla tiloista tuotantosuuntamuutokseen ja osa luopuu kokonaan tuotannosta. Erityisesti sianlihan tuotannon on arvioitu vähenevän selvästi vuoteen 2027 mennessä. Tilarakenteen muutosta vauhdittavat entisestään maatalouden tukijärjestelmään v. 2023 tulevat muutokset. Nämä vaikuttavat myös Saaristomeren valuma-alueella tarvittaviin vesiensuojelutoimenpiteisiin sekä niiden kohdentamiseen ja rahoitustarpeeseen. Järjestelmiltä kaivataan joustavuutta tuotantoympäristön muuttuessa. Maatalouden kannattavuutta tulee pyrkiä lisäämän eri keinoin myös vesiensuojelunäkökulmasta katsottuna. Huomattavia investointeja vaativat vesiensuojelutoimet ovat mahdollisia vain kannattavalla maatilalla.

Helsingissä 20.10.2021

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Airi Kulmala
asiantuntija

MTK-Varsinais-Suomi ry

Paavo Myllymäki
toiminnanjohtaja